

Ո՛ր Բէ-էն ա-լէն ի պորագրո-ւն
 Դա-ւա երթաւ Լ* Լրագիրները
 Խմբագիրը պիտի ճմբէ :
 Լրագրոյ լեւրագրեալն-լեւ
 ա- խմբագիր պիտի ա-ղղո-ւն :

Ի ՍՏՈՅ Ա. ԿԼԲԵՊԵՏԻ ՀԲԵՇՈՒՄԻՆՍԻՆ :

Oct 9 1881

Բաշայէ. ք. Երանայէ. ք. իմ. Բարեկամներ,
ձեր կոչումն ու համարս մեծ է առ լոյսն ք.

Մնայրով ձեր օրհնութեան կարօտ եւ
ցանկացող ի հեռուստ աստի իբր իմօտոյ ,
Լազարեանց Մատթէոս Աւանհան
Հուշեցի :

Հնորհակալութիւն ի գիմաց Հ. Արծուոյն
եւ համայն վարագայնաց կնո իրէ քեզ
Արծուիկ, ով դու ազնիւ հոգի Արդոյ Պ .
Մատթէոս, Արծուիկ որ շատ քան զամենք
սեփեք ու գտերէ քո Ազգասիրական շնորհ-
ները, որ անխախտ եւ աստուծոյ շնորհաւ ուր
իմիս, ուրոր պարտաւ որո իս : Վասպուրական
Արծուին մանաւանդ մեծապէս վայլած է
ձեր բարերարութիւնները եւ նպաստները,
մեծապէս պարտք ունէր յա զձեզ քեզիւ,
այդ բախտը այսօր Արծուիկիս հասաւ :
Պատիւ ձեր անուան, որ բանիւ եւ գործով
նպաստամտոյց էք Ազգիս աշխատողաց :
Երանի՛ թէ ամէն Հայրքեզ պէս զգար ու
վարժէր. ո՛հ, այսօր եթէ ազգին անձնանու-
էր ծառայողները պակաս են. մասամբ ալ
գաւառացի այնէ որ զիրենք ճանաչողներ
քաջազորացիներ եւ օգնողներ պակաս են :
Իսկ դուք որ ունիք այս բարձր ձիրքը ,
կեցիք այդ փառաց անունով՝ Ազգասիր
կոչվելով :

Եւստիանոսի Կարճարան
ի Սուրբ Կարապետի վանքս :

Եւստիանոս յառաջագոյն քանիս խօսք
խօսինք, ապա ձեր բնագրին դառնանք :

Երբ կ'սկսինք ի գիր կամ ի բերան առ-
նուլ Ս. արժարան անունը. խնայն մէկ զու-
արժութիւն ու զմայրումը կ'տիրեն ողջոյն
ձեր զգացմանց : Ս. վարժարան. յորում
Աստուած, մարդկութիւն, աշխարհ, արքայ-
ութիւն, հայրենիք, ազգութիւն. հանձարեւ
բարոյականութիւն կուսանիմք : Այս տա-
ճար է, յորում սուրբ Հոգին կ'ընակի եւ
կ'դաստիարակէ ի միտս եւ ի հոգի. Այս պար-
տէզէ, յորում երկնային շնորհաց աղբիւրներ՝
աստուծոյ ու գեանքի վազ կուսանեն եւ այն
Աստուածատունի մատաղատի մանկտի ծա-
ղիկներ կ'զուարթացնեն. Այս աւագան է .
յորում միրովօղիներ առաքելութիւն եւ
անմահութիւն կ'զգենուն. մարդկութիւնից
վեր կ'քայեն. ազգեր կ'լուսաւորեն. սիրտեր

կ'կենդանացունեն . Տ. րիստոսի եկեղեցին,
կ'պայծառացնեն, հայրենիք կ'զարդարեն .
միով բանիւ Արամայ սկսական կեանքը
կ'գտնեն ու կ'վերանորոգեն : Իրենք գեղ-
ջուկ թող լինին. թագաւորներ կ'զարմանան
անոնց վրայ նայելով. մեծամեծներ կ'պատ-
կառին անոնցմէ. իրենք են որ կարհամարհեն
զաշխարհ, միանգամայն եւ կ'տիրեն աշխար-
հին : Երանի՛ այն սպգին այն ժողովրդեան,
եւ այն տան, որոյ որդիք վարժարան մտած
ուսած եւ դուրս ելած են. ո՛հ, անոնց աշ-
քերը ալ թշուառութիւն չեն անմար :

Հասերը գրած են. մենք ալ պիտի շատ
գրենք. թէ ձեր աղգիրքաւ թողոր վիշտերն
ու անկումը ի՞նչ տգիտութիւնիցն է . եւ
ձեր փրկութեան ու կենդանութեան միակ
ապաւէն ու միջոց գիտութիւն սորվին է .
ուրեմն վարժարաններ պէտք են ամէն գե-
ղի մէջ, ամէն թաղի մէջ, ամէն քաղքի մէջ .
ամէն վանքի մէջ, վերջապէս ամէն Հայի
մէջ :

Հասերը թէ աղքատ ենք վարժատուն
չինն լու. վարժապետին վարձքը տալու, գիրք
եւ թուղթ առնելու կարողութիւն չունինք .
ոչ, ոչ, աղքատ չենք քանի որ բաւական շատ
ենք . երբ միանաք ընկերանա՞ք մէկ մէկ
քիչ բաժին գնենք բաւական բան կուեն-
նանք : Ս. ընկերական հոգի, որ տակաւին
անձնութեան հետեւ եւ Հեռու եւ Հայաստանէն. ա-
նոր համար անօգնական եմք իրարու եւ ան-
ապաւէն :

Հասերը թէ մենք հողագործ ենք կամ
արուեստաւոր, կարգալ ինչ անենք. Ս. եղ-
բայր, ո՛չ ապաքէն առուտուրիդ համար հա-
շիւ պէտքէ, արուեստդ աւելի կատարեալ
եւ արդիւնաւոր անելու համար հանձար
պէտքէ. դու պարտքեր ունիս Աստուծոյ ,
պարտք ունիս կայսեր, պարտք ունիս Ազ-
գիդ ընտանեաց եւ ընկերիդ ազունց օրէնք-
ներ ամէնք կարդալով կուսանինք : Առանց
կարդալու արուեստաւորք Եւրոպայի կամ
Ամերիկայի մէջ մկներն են, որ կտաւ կ'հիւ-
սեն. մեքենաներն են որ գործարաններ կբան-
ցնեն. մեր մէջն ալ կան ահա եղիւր, ձիւր
եւ ուրիշ անասուններ, որ կ'բանին ու կար-
գալ չունին : Վա՛յ վա՛յ վա՛յ, տեսա՞ք ինչի
հաւասարեցանք :

Բնութիւն Հայ մարդու անուան եւ իւր
կորնեցուցած փառքերուն, այսօր Հայաստա-

նի մէջ պարտաւորութեան, բերդերու, եկեղեցիներու եւ վանքերու աւերակները լինեն. Բայց ով է տեսեր այնչափ անթիւ աւերակաց կարգին մէկ տաճար՞ք. որ վարժարանի անուանով կ'ըսուած լինի. ուր մնն մեր յայտնիքս պակաս են զանուեր այս մասին. եւ անոնց պահատութեան պտուղն է՝ որ մեր ճախութիւնն ու զօրութիւնն կորսնցնելէն յիշատակեալ հանճարս չունինք. եւ անոնց փախուիլն, չարիքն վիշտք անհասրինք. որք ի ներքս մեր մտած են յանուսումնութենէ :

Ստակ չունինք, կտակներ, թող որ աշխատինք գոն մեր օրական հացը զըսնանք ու տենք, կարդալ գրելն ինչ անելք : Բայց չէ, այդ հաշուով կ'սխալինք, թող այսօր մեր մէկ հացի տեղ կէս հաց ծարերք. ու կարգալու գրելու հետեւինք. օրմը պիտի համարինք այն վիճակին՝ որ մէկ հացի տեղ տան ունենանք, եւ հանգիստ ուտենք ու հանգիստ ապրինք : Կարդալնք, որ հարստութիւն ալ զանանք : Գրքերու ամէն մէկ էջի եւ հրեայի մէջ ուղիներ կան ծաղուած :

Տեղն եկաւ գրինք. ցայսօր շատերու բերնէն կ'լսուի թէ, քերականութիւն ինծի հայ պիտի տայ, կարգալն ինծի փառք պիտի բերէ, լրագիրք բնութեանս ինծի բրդերէն պիտի ազատէ. տուրքերս պիտի թեթեւանան, արքայութիւնն պիտի տանի, երկինք պիտի հանէ, կտակն որչափ կուզէ. եւ շատ ճշմարիտ կտակ, բայց միայն չի հասկնար ու կտարակուսի. Արքայութեան կարգացողք հաց կը գտնայ, փարայ կունենայ, քրդ երէն ազատ է, աւարքը թեթեւէ, արքայութեան որդի է, երկնից ժառանգ է, եւ աշխարհի մէջ պատուելի ու փրկելի է :

Կարդացողն գիտէ թէ տէրութիւն ինչքան տուրք տանանք, այնքան կուտայ. ք կարդացողն ինչքան որ ուզեն կուտայ :

Կարդացողն գիտէ քրդի կամ բաւարարութիւն համար տէրութեան կտակաւորութեան բողոքի եւ դատաւարակի. ք կարդացողն բռնութեան եւ անիրաւութեան գերի է. ինչ որ ուզեն կ'անեն, ու ինքը կ'ըսէ : Կարդացողն գիտէ պղծութիւն տրտէմը շատ պտուղ տալի. ք կարդացողն շատ աւելնայ եւ շատ ալ ցանկ, բայց անօթի կ'մնայ : Խղճալի ք կարդացող, թողունք զաշխարհ. հապա տուրք Վեհափայտից Վասն ձոյ օրէնքներէից ալ բան չի հասկնար :

Վաթէն առա ինձ քո սովորական խօսքը թէ ու կարդալ գրել Տէրութիւնն ու վարդապետին է. ու տենք այն ինչ եւ իցէ. այդպիսի բաւական բանէ. օրմը իբրեւ լոյս պիտի լի, զժողովուրդ լուսաւորեն. իսկ եթէ վարդապետ ու տէրութիւն ալ կարդալ ք գիտենան, կամ կարդացածն են ք հասկնան . . . վայ մեր վիճակին : Երդ եօք գիտենք թէ ինչ աստիճան թշուառութեան մէջ ենք :

Աստուած իմ, լուսաւորէ զմեզ :

Գեղացի Հայ. ինչու յետս կ'ըսաւ իմ կարդալէ, մեր նախնի սուրբեր ու իմաստաւորները շատը քո գեղէն ելած են. Խորեշային, Մեսրոպ. եւ այլ թորգ մանիչները. որոնք այսօր կ'ստանան իրենց արքայութեանք եւ իմաստութեանք. մէյ մէկ գեղացու տղայ են եղեր. բայց ազգիմը լուսաւորիչ եւ վերանորոգիչ :

Փառք իրենց անմահ յիշատակին :

Մեր միտքն այն չէր որ այսքան երկար խօսէինք այս տեղ այս նիւթի համար, բայց կարգն այնպէս բերաւ. գաւառներ եզրակացրինք մեր խօսքը մեր բնագրին, խօսելով ժ. վարժարանիս վրայ որ ի Ս. Կ. վանքս :

Բաւական տարիէ ի վեր հիմնարկուած է այս տեղ ժ. վարժարան, բայց բաւական պտուղ ու արգասիք չի քաղեր ազգը առկէ. պատճառը, որ պտուղ հատուցող կամ հացընել զիսցող ալ չէ եղեր. թէ հաշուի դարձուի շատեր կ'տեսնանք որ մտած են այս վարժարանի մէջ, կերած են վանքի հացը, հագեր ու կտրտեր են ազգի գլխաւոր, ոչնչացուցեր են անգին ժառանգիկիւր եւ ազգի յոյսերը :

Թէ եւ եզերէ Իիզիզայ Պօղոսի պէս անզուգական ընտիր ուսուցիչը եւ ուրիշները. բայց թէ ինչո՞ւ դալձալ անպատեղ դուրս են եկեր, մեզ կ'ըսուի թէ խնամակալներ տեսուչներ առ այս անտես. իսկ առ տեսող արթուն անտես՝ հոգիք են եղեր. ուրոնցմէ վշտացած օծիքը թօթափած փախչեցին իբաց :

Եղեր են օմանք ալ, որ իրենք գրինք յարմարացներ են նոյն տեսուչներուն ուսկեկուլ գլուխներուն. եւ նստած այստեղ պաշտօն վարեն են ոչ ուսուցչութեան եւ ի հոգի սուրբ դաստիարակութեան. այլ խորամանկութեան, զօշաբանութեան եւ մարդե-

ու զուժեան , որոց աշակերտներէն ոմանք
այսօր Տարսնոյ վիճակիս մէջ պառւած՝ ի-
րենց վարժապետէն դաս առած ձրբերով
բաւական ոսկիներ ունին գործ եւ շահ կը-
տեսնան եւ կ'պատուուին , առանց բնաւ օգ-
նութիւնմը կամ ծառայութիւնմը մատու-
ցանելու իրենց թշուառ Հայրենաց ։
Ըհա Ս. Կ. Ժառանգաւորաց նախկին վար-
ժարան եւ իւր աշակերտք ։

Յախճ թէ ինչո՞ւ այսօր Տարօն՝ վարժապետի, ուսնող վարդապետի, կրթեալ բանասեր, գրողի, կարդացողի կարօտ մնայ՝ ինեղձ վիճակ։ Ս՛շոյ Ս՛. Կարապետ աշխարհի շնորհք եւ իմանալու թիւն կ'ըսէինք։ Եւ որ իւր դատարանից եւ բնակակիցները շնորհաց եւ շնորհալի անձանց կ'կարօտին։ Այլքան էր սուրբ Արմաղիմ, բնէն էր պահաս, ո՞հ ոչինչ։ ալ քնդ հակառակն ամէն բանով ծօխ էր եւ առատ։ Հոգիս՝ չհարողինքք հոգար, վասն անանք աշխարհ։

Չ բարբեհեք, շատ կ համի այս հետմեան
մարմնը . մեկդ ձգենք զայն դառնանք
դեպ ի նորն, կարձն սկսենք կարճր խօսելնք :

Լճանց գովեստ համարելու գրեմք Լճ-
դասեր Հայրիկի խնամքն եւ փութ այս վար-
ժարանի վրայ, որ իւր նպատակի առաջին եւ
վերջին միակ կէտն է. նա պար կշռէ եթէ
հարկ լինի, մովն կերպ անձանու իրութիւն,
յանձն առնելով վնաս, նախապէք, հալա-
ծանք, եւ ամէն կերպ վիշտ ու մրկամքք.
միայն թէ պէնդ բռնէ Ժ. վարժարան. այս-
պէս սկսաւ ի վարաց, այսպէս է եւ ի տարբ
կարապետ. Սեր գիտցածով նա իւր կոչ-
ման եւ պարտաւորութեանց կարգին մեծ
քան զառաջնորդութիւն, մեծ քան զփա-
նահայրութիւն կ'աւանդէ Ժ. վարժարանի
տեսչութիւն. Ժառանգաւորներ կ'խնամէ
հասուցանէ, որոնցմով պիտի կարող լինի թէ
վանքերուն եւ թէ Ժողովրդեան մէջ բա-
րեկարգութիւն եւ լուսանորութիւն սփռել
հասաւանդ:

Հայրիկ ի տւրբ Կարոսլեւո մտաւ. եթէ
ցարդ չկարողացաւ վանքին ու բոլոր վիճա-
կին մէջ իր ուզածին և ազդի սպասածին չափ
բարեկարգութիւն կա՛մ իրաւանց օրէնքմը
սահմանէլ. վասնդի ինքը մինակ եւ խօշիդոտ
նեւը իրստ շատ, բայց եւ այսպէս շատ
գործ տեսաւ, որ ցարդ ժողովուրդ ուրիշ
առաջնորդէմը տեսած չէր : Եւ առ այս
ինքն ուրախ եւ գոհէ : Իսկ այդ վարժարա-

նին կտրողացաւ դռնէ եղածին չափանել .
 թէհւ առ այս եւս մեծամեծ խոշորոտներ
 ունեցաւ . 33 աշակերտ էին , Հայրիկ ի-
 նուց 24ի . Ընտրելով զանոնք , որոնցմէ կայ
 յոյս եւ արդէն կերելի բարեկարգեց ասոնց
 զդեստներ , անկողնները նորոգելով , մաքրել
 ու վայելչացնել տուաւ իրենց սերտարան ,
 դասարան , ննջարանը . որոց նախկին դրու-
 թի շէր իսպառ ապականու թիւն , գեղջկակա-
 նու թիւն , անկր թու թիւն եւ զգուելի ան-
 մաքրու թիւնմ' էր . Այցելուսը կ'զարջէր
 վարժարանի շէմը կոխել . ուռտանող դժգոյն ,
 տկար , թարշամամ ի հոգի եւ ի մարմին ,
 անառողջ կէնօք , անառողջ մօտք կապրէին :
 Գրածներս սոսկ խօսք չեն , իրօք տեսնողներ
 եղեր են յառաջ , իրօք կ'տեսնան եւ թող
 տեսնան այժմ :

Չորս ունուցիչ կան այս վարժարանին
այժմ՝ շնորհիւ Տայրիկին, սրտից Սարազայ
մէջ անուրած ու հաւուցած խառնկուռ
բաց դասէն են, իւր հագուով ուսած եւ դաս
տխարակուած. ճրիարար եւ անձնանուիրու
բարկուսուցանեն իրենց գիտցածները՝ Սըր-
բազան պատմութիւն, Նայոց պատմութիւն՝
Նայիարանու թիւն իւր ամէն ճիւղերով,
եկեղեցական եւ երգասացական երաժշտու-
թիւն, գիր, բարոյականութիւն, քաղաքու-
վարութիւն, աշխարհագրութիւն, թուարա-
նութիւն. մանաւանդ կրօնական եւ ազգա-
սիրական պարտաւորութիւնք :

Աշակիրաք իրենց խնամակալին եւ ուսուցչոյ ջանից համեմատ լաւ յառաջադիմութիւն եւ զեղեցիկ յոյսեր ցոյց կուտան, ինչպէս այս բիշ Ժամանակիս մէջ փորձով կ'աեմանաիք, եւ կ'հաւատանք որ սուրբ Թարգմանչաց շնորհաց հոգին հանգչի առանց վրայ ցոյց տան իրենք զիրենք սղգին եւ ոչխարհին թե — Այո՛ որդիք եմք մեք Ս' եսրովբայ, խորենացոյ. անյաղթ Դաւթին եւ այլոց :

Եւ թէ մենք ենք որ գարէ հաց ուտելով. չու
անէ գօտի կապելով, տրեխ հագնելով, մերկ
մնալով, զրգարսոյելով, հալած ու ելով աւ պի-
տի յօժարինք սիրով մեր Դ. Նախնեաց Ե. Հայ-
րիկի օրինակսաւ Հայաստանին ծառայել :

Իսկագիր Տարօնց Արժուիկին
Գ. Արամանձեանց, Ղեւս Վ, Արժույն
Ի տպարանի վ. Արժույն Ի Տարօն :